
HÍRES BŰNÜGYEK, TANULSÁGOS NYOMOZÁSOK

SZIKINGER ISTVÁN

Al Capone karrierjének vége

Al Capone nevét két dolog miatt szokták emlegetni. Az egyik: ő volt a XX. század szervezett bűnözésének egyik „alapító atya”. A másik: soha nem tudták felelősségre vonni az általa vélhetően elkövetett igen súlyos bűncselekmények többsége miatt. Az ártatlanság vélelme őt is megilleti, ezért a bűnöségéről a jogerős ítéletben megállapítottakon túlmenően nem illik, nem is szabad szólni. Mindazonáltal megjegyzendő, hogy a korabeli szakmai és társadalmi tapasztalat és megítélés szerint a „véltetően” szó helyett inkább a „nyilvánvalóan”, illetve „köztudottan” kifejezéseket kellene használni. De nem tehetjük. Végül „csupán” adócsalás miatt tudták keményebben megbüntetni. Azért az sem valami csekélység volt: tizenegy év szabadságvesztésre ítélték.

Az FBI 2000-ben oldotta fel az Al Capone ügyeiben keletkezett anyagok titkosítását, egyben a világhálón is hozzáférhetővé téve őket.¹ Tanulságos dokumentumok ezek, megerősítik a közfelfogást az erőszakos bűncselekményekkel, valamint az illegális üzletekkel (szerencsejáték, prostitúció, szeszkereskedelem) kapcsolatos eljárások sikertelenségének okáról. Azt tudniillik, hogy a maffiavezér lefizette, markában tartotta az egész chicagói rendőrséget. Nem arról van tehát szó, hogy nem tudták: valójában legtöbbször nem is akarták elfogni, vonakodtak attól, hogy eljárást indítsanak ellene. Igaz persze az is, hogy jellemzően tanúk sem akadtak, akik a gengsztervezér ellen tettek volna vallomást. Az adócsalás miatti elítélésre is megvan a magyarázat: abban ugyanis nem a helyi rendőrség, hanem a szövetségi adóhatóság járt el, annak az embereit pedig – úgy tűnik – már nem sikerült „megdolgoznia”.

A huszadik századi gengszter prototípusa

Al Capone azért lehetett a maga kategóriájában kiemelkedő és meghatározó személyiség, mert a megfelelő ember volt a megfelelő helyen és időben. 1920-ban hatályba lépett az Egyesült Államokban a Volstead Act, amelyben

¹ <http://foia.fbi.gov/foiaindex/capone.htm>

HÍRES BŰNÜGYEK, TANULSÁGOS NYOMOZÁSOK

a Kongresszus megtiltotta az alkoholtartalmú italok előállítását, forgalmazását, az országba történő behozatalát, onnan való kivitelét, valamint a szövetségi állam területén való szállítását is. Ezzel a továbbra is nyilvánvalóan meglévő kereslet és a hivatalosan elismert kínálat között olyan ellentmondás keletkezett, amely törvényszerűen megnyitotta a lehetőséget az illegális termelés, valamint kereskedelem előtt. Mivel pedig ezek a tevékenységek nyereségesen csak vállalkozási formákban valósulhatnak meg, gyakorlatilag a törvény által el nem ismert tömeges szükséglet vezetett a huszadik századi szervezett bűnözés jellemző kereteinek kialakulásához.

Alphonse Gabby May Capone 1899-ben született a New York állambeli Brooklynban. Édesapja és édesanyja hat évvel korábban vándorolt ki Olaszországból az Egyesült Államokba. A család nem nyomorgott, de szerény körülmények között élt. Alphonse-nak hat testvére volt. Iskolai tanulmányait 14 éves korában abbahagyta, mert összetűzésbe keveredett az egyik tanármóvel. A rendelkezésre álló források szerint² sérelmezte a származása miatti hátrányos megkülönböztetést, amellezt érzekelte az „amerikai álom”, vagyis a jólét és az őt körülvevő valóság közötti ellentmondást. Egy *Johnny Torrio* nevű bűnözőnek kezdett dolgozni. Adósságokat hajtott be, és egy bárban tevékenykedett kidobóemberként. Itt vágta meg valaki késsel az arcát, ezért kapta a *Sebhelyes arcú* gúnynevet.

1918-ban megnősült. A következő évben – egy emberölési ügy vádját elkerülendő – Chicagóba ment, ahová Torrio is áttette székhelyét. Az „ötpon-tos” (Five Points Gang) bandában Al Capone gyorsan haladt előre a ranglétrán, gyakorlatilag a vezér: Torrio jobbkeze volt. Itt tapasztalta meg az ügyek „elsikálásának” lehetőségét is: többször őrizetbe vették, de Torrio mindig el tudta intézni, hogy szabadon bocsássák. Néhány év múlva a főnök úgy döntött: visszatér Olaszországba, ezért az akkorra már igen nagy hatalomra szertevő bandát Alphonse-ra hagyta.

Al Capone az alvilági erények – kegyetlenség, célratörés, a vesztegetés képessége stb. – mellett elsősorban szervezőképességével emelkedett ki. Ezzel nőtt a bűnözői világ átlaga fölé, valóban jelentős mértékben hozzájárulva a vállalkozásszerűen működő kriminális csoportok megszületéséhez. Tevékenysége átfogta a gengsztervilág szokásos ügyleteit: a prostitúció és a szerencsejátékok szervezését, no meg „természetesen” az erőszak alkalmazását, a gyanú szerint beleértve szükség esetén az emberölést is. Mindamellezt az első között ismerte fel a legális üzletek fenntartásának szükségességét. Ez

² <http://www.notablebiographies.com/Ca-Ch/Capone-Al.html>

HÍRES BŰNÜGYEK, TANULSÁGOS NYOMOZÁSOK

egyrészt a bűnös úton megszerzett pénz tisztára mosását szolgálta. Szinte a szó szoros értelmében, mivel Al Capone automata mosodákat üzemeltetett, nyilván a gépekbe dobandó készpénz elszámolhatósága miatt. Népszerű magyarázat szerint innen ered a „pénzmosás” kifejezés. Valójában azonban ez a megjelölés csak jóval később, a XX. század második felében terjedt el. A törvényes üzletek másrészt az elismert társadalmi státust, a „szalonképességet” is előmozdították. Al Capone esetében közismert volt ugyan valódi foglalkozása, üzletemberként mégis megjelenhetett olyan rendezvényeken, részt vehetett olyan megbeszéléseken, ahol elvárható volt a jelenlét indokolása. Jó kapcsolatokat ápolt Chicago polgármesterével is, aki azonban a húszas évek végén már úgy látta: karrierjének nem tesz jót az alvilági vezérrel fenntartott szívélyes viszony. Új rendőrfőnököt alkalmazott, aki nem tartozott Al lefizetett emberei közé. A gengszter 1928-ban Floridában vásárolt házat, és oda költözött, de tovább folytatta chicagói tevékenységét.

Al Capone már életében legendává vált. Az általa és emberei részéről – vélhetően – elkövetett bűncselekmények érthetően nagy publicitást kaptak. Ráadásul olyan deliktumokról van szó, amelyek a korabeli nyomozási módszerekkel is feltárhatók, bizonyíthatók lettek volna. Egy vele szemben terveket kovácsoló banda vezéreit például fogadásra hívtak meg, majd az ajándék módjára becsomagolt bunkóval a senki által nem cáfolt gyanú szerint szétverte a fejüket. Leghírhedtebb akciója a Valentin-napi mérszárlásként elhíresült leszámolás volt. 1929. február 14-én rendőri akciónak álcázott, egyenruhás bandatagok által végrehajtott kivégzés áldozatává vált egy – sőt akkor már lényegében az egyetlen – rivális csoport hét tagja. Érdekes, hogy sokan elhitték: valóban a rendőrség követte el a gyilkosságokat. A fegyverszakértő azonban megállapította: nem a testületnél rendszeresített fegyverekből dördültek el a lövések.

A szervezett bűnözés történetében jelentős esemény volt az 1929-es Atlantic City-beli konferencia, amelyet azért hívtak össze, hogy egyeztessék a különböző bandák tevékenységét. *Nucky Johnson*, a helyi csoportok elismert főnöke készítette elő a rendezvényt. A gengszterek álnéven jelentkeztek be a szállodába, Al Caponét azonban felismerték, így őt és társait nem engedték be. Egy másik hotelba ment az egész társaság, ahol azután meg tudták tartani a tanácskozást. Valójában egy nagy nemzeti bűnözői szindikátus létrehozására irányuló kezdeti lépésekről volt szó. A résztvevők megbeszéléseket folytattak az együttműködés különböző lehetőségeiről, az akkor már nyilvánvalóan kudarcot szenvedő szesztilalom feloldása (ami csak öt évvel később következett be) utáni helyzet kezeléséről, a profit legalizálásának módozatairól.

HÍRES BŰNÜGYEK, TANULSÁGOS NYOMOZÁSOK

A Szövetségi Nyomozó Iroda hatásköre a múlt század első felében igen korlátozott volt, az Al Capone nevével fémjelzett leszámolások ügyeiben például nem járhatott el. Az intenzívebb felderítő tevékenység akkor kezdődött el, amikor Al Capone idézés ellenére nem jelent meg egy szövetségi nagyesküdtszék (*Grand Jury*) előtt. Itt meg kell jegyezni, hogy az Egyesült Államokban a közhatalom különösen érzékenyen reagál az igazságszolgáltatással szemben tanúsított jogellenes magatartásokra. A bandavezérnek 1929 márciusában kellett volna egy szövetségi nagyesküdtszék elé állnia, amit azonban elmulasztott. Ügyvédei segítségével igazolta távolmaradását, másodszer azonban már nem engedhette meg magának ugyanazt. Akkor elrendelték őrizetbe vételét, de óvadék ellenében megúszta a fogva tartást.

A nagyesküdtszék 25 tagból álló testület (ellentétben az általában 12 fős „kisesküdszékkel”), és lényegében a bűnösség kérdésében dönt. Feladata, hogy határozzon a bírósági eljárás megindításáról, vagyis a vádemelés megengedhetőségéről.

A pénzügyi nyomozás és a bírósági eljárások

Az adócsalás gyanúja miatti szövetségi nyomozást az tette lehetővé, hogy az Egyesült Államok legfelsőbb bírósága elvi érveléssel kimondta: a jövedelem keletkezésének jogellenessége nem mentesít a pénzügyi kötelezettségek teljesítése alól. Az önvád tilalma nem jelenti azt, hogy bárki megtagadhatná a valószínűsítő keletkezett jövedelmének a bevallását arra hivatkozva, hogy ellenkező esetben bűncselekmény elkövetésével vádolná magát. Az ügyben konkrétan a szesztilalmi törvény megszegésével keletkezett bevételek adóalapba tartozásáról volt szó³.

1928-ban el is rendelték a nyomozást, amely az adóhivatal hatáskörébe tartozott. Az ügy előadója a rámenősségéről ismert *Frank J. Wilson* lett. A chicagói gengszter elleni ügyön kívül a Lindbergh-bébi elrablásával kapcsolatos felderítésben vált ismertté a neve, egyebek mellett azzal, hogy feljegyezte a váltásdíjként átadott bankjegyek számát, ami azután igen jelentős bizonyítékokhoz vezetett. Mivel a jövedelmek keletkezése elválaszthatatlan volt Al Capone más, kriminálisnak tekintett tevékenységeitől, ezért az eljárásban sok olyan cselekményt is fel kellett deríteni, amelyek kapcsolódtak ugyan a nyomozás tárgyához, de vizsgálatuk nem tartozott az adóhatóság

³ United States v. Sullivan, 274 U.S. 259 (1927)

HÍRES BŰNÜGYEK, TANULSÁGOS NYOMOZÁSOK

jogkörébe. Az már valószínűleg nem lepi meg az olvasót, hogy Al Capone meg akarta öletni Wilsont, erről azonban végül társai lebeszéltek.

Wilson először 1931. március 27-én levélben foglalta össze az ügy állását a washingtoni vezetésnek. Ebben leírta, hogy az egyik bizonyítandó tény egy szerencsejáték-barlang tulajdonlása volt. A létesítmény két év alatt több mint félmillió dollár nyereséget termelt. A beszámoló utalt azokra a vallomásokra, amelyekben a tanúk elmondták: Al Capone saját tulajdonaként beszélt a játéktéréről. Wilson egy 1925-ös vizsgálati jelentésre is hivatkozott. Abban egy *David A. Morgan* nevű városi tisztviselő számolt be arról, hogy ellenőrizni kívánták a helyet, ezért razziaát tartottak a seriff segítségével. A jelentés szerint az akció megkezdése után néhány perccel megjelent Al Capone, és közölte: ő itt a tulajdonos, több razzia pedig nem lesz. Egy hónappal később a gengszter emberei otthona előtt lelőtték Morgant, ő azonban nem halt bele a sérüléseibe. A történetből viszont levonta a tanulságot, és kijelentette: nem egészséges dolog Al Capone játéktérében razziazni. Nem is volt ott több ellenőrzés és kutatás.

1931. április 8-án Wilson újabb levelet írt főnökének, amelyben azt latolgatta, hogy a célszemélyt szükséges-e, célszerű-e bünszövetség (*conspiracy*) létrehozásával és fenntartásával is megvédeni. Az ügynök kifejtette, hogy egy *Louis Alterie* nevű ember segítségével talán bizonyítani tudják ezt a társas elkövetői alakzatot. Ő ugyanis az említett, Hawthorne Smoke Shop nevű játéktérbarlang működtetéséhez kapcsolható. Korábban valótlannak bizonyuló nyilatkozatot tett, ezért hamis tanúzás miatt folyt ellene eljárás. Frank Wilson megemlítette a levélben, hogy a terheltet egy *Hess* nevű ügyvéd védi, aki korábban ügyészként tevékenykedett. Ő nem gengszter-ügyvéd, jegyezte meg a levél írója, ezért remélhető, hogy betartja ígéretét: az igazság elmondására ösztönzi védencét. Ebben az esetben lehet szó a hamis tanúzás miatti vád eljuttatásáról.

1931. július 8-án *Hodgins*, *Westrich* és *Clagett* ügynökök írtak egy összefoglaló jelentést a nyomozás vezetőjének. A bevezetőben kifejtették, hogy Al Capone az Egyesült Államok leghírhedtebb gengsztere. Egy bűnözői szindikátus vezetőjeként közreműködött sör és más alkoholtartalmú italok előállításában, játéktérmeget üzemeltetett, valamint bordélyházak működtetésében is szerepet játszott. Az anyag szerzői kiemelték, hogy Al Capone neve a megelőző években minden jelentősebb bűncselekmény kapcsán felmerült. Ezek egy része igaz lehet – tették hozzá. Leírták, hogyan emelkedett a gengsztervezér az alvilági ranglétrán. A jelentés szerint nem kétséges, hogy Al Capone Chicagóban az egész rendőrséget lefizette, ezért nem fogták el soha. Egy

HÍRES BŰNÜGYEK, TANULSÁGOS NYOMOZÁSOK

alkalommal csavargás miatt őrizetbe vették, de el kellett engedniük, mert az derült ki, hogy a városban egyetlen rendőr sem ismeri. Pénzügyi oldalról is nehéz volt megfogni, mert soha nem volt bankszámlája. Tranzakcióit is jó-részt tanúvallomásokkal kellett felderíteni és bizonyítani.

1933. december 21-én Wilson összefoglaló jelentésben rögzítette az Al Capone elleni adócsalási vádat megalapozó tényeket, kitérve a gengszter egyéb tevékenységére is. Leírta, hogy az 1924-es választásoktól kezdődően a bűnszervezet gyakorlatilag zavartalanul működhetett Chicago egyik külvárosában: Ciceróban. 1926. április 26-án meggyilkoltak egy *William McSwiggen* nevű államügyészt, aki korábban az Al Capone nevéhez kapcsolt emberölések ügyében hallgatott ki tanúkat. Akkor házkutatást is végeztek, amelynek során megtalálták a játékbárlang bevételeit tartalmazó feljegyzéseket. Ezt a nyomozás anyagához csatolták, egyebekben azonban érdemben nem foglalkoztak vele. Sikertelen megállapítani, hogy a bejegyzések részben egy *Leslie A. Shunway* nevű embertől származtak, aki a (feltételezett) bűnszervezet tagja volt. Wilson felkutatotta őt, és vallomást is tett. Ez volt az első jelentős bizonyítási eszköz az adócsalás miatti eljárásban. 1931 februárjában Shunway megjelent Chicagóban a nagyesküdtszék előtt, és azonosította az említett bevételi adatokat. Kiderült, hogy a tanú valójában pénztárosként dolgozott a bandának, ezért az általa mondottak különösen értékesek voltak a bizonyítási eljárásban. Vallomásában részletesen elmondta, hogy a játéktéremben ló-versenyfogadásokat lehetett kötni, rulett és kockajátékok, huszonegyezés, valamint pókerjátézmák folytak.

Beszámolt arról is, hogy 1925-ben egy alkalommal éppen a helyszínen tartózkodott, amikor razzsiát tartottak. A rendőröket *Hoover* tiszteletes (nem azonos az FBI vezetőjével, Edgar Hooverrel) is elkísérte. Le kívánták foglalni azt a pénzt, amely akkor az ottani ügyletekkel kapcsolatban ott feltalálható volt. Ekkor megjelent Al Capone, pizsamanadrágban és egy kabátban. Utasította Shunwayt, hogy vegye magához az összegeket. Az utasítást a pénztáros teljesítette. Véleménye szerint a bejegyzések pontosak voltak, hiszen emlékezett: a „könyvelést” részletesen, az egyes játékfajtákra lebontva kellett végeznie, a bevételből levonták a bér- és egyéb költségeket.

Wilson az összefoglaló jelentésben rögzítette: McSwiggen államügyész meggyilkolásának éjszakáján Al Capone eltűnt. A rendőrség összefüggésbe hozta őt az emberöléssel, körözést adtak ki ellene, és intenzíven keresték. Hónapokkal később került elő, akkor viszont már a rendőri vezetők úgy nyilatkoztak, hogy nincs ok az őrizetbe vételére, nincs bizonyíték arra, hogy bármilyen szerepe lett volna a súlyos bűncselekményben. Mivel egyértelműen a bandát

tartották felelősnek az államügyész haláláért, és kilátásba helyezték a fellépést a csoport ellen, a játékbarlang működését azonnal megszüntették, Shunway pedig kollégáival gondoskodott a megmaradt készpénz biztonságba helyezéséről. A hullámok elültével azután a vállalkozás visszatért Ciceróba, és ugyanott folytatták, ahol abbahagyták. Vallomásaiban Hoover tiszteletes szintén beszámolt a razziáról. Visszaemlékezett arra, hogy annak során Al Capone félrehívta, és félreérthetetlen ajánlatot tett. Először busás adományokról beszélt, amelyeket természetesen az egyháznak nyújtana, később pedig arról, hogy az egyik területről visszavonulna, ha cicerói működését nem zavarnák a továbbiakban.

Hoover tiszteletes a saját vallomása szerint határozottan visszautasította a korrupciós közeledést, és a gengsztert jogtisztelő magatartás tanúsítására szólította fel. Közölte: mindent átad a seriff helyettesének. A gengszter a játékterem berendezési tárgyaira mutatva kijelentette: „ez mind az enyém”. Mire Hoover: „azok is mennek”.

Hoovernek a városban betöltött tisztségénél fogva joga lett volna őriztetni a vételi engedélyt (*warrant*) kérni, és úgy emlékezett – bár ebben nem volt biztos –, hogy ezt meg is tette. Elmondása szerint annyi bizonyos, hogy a rendőrök nem akadályozták meg Al Capone eltávozását a helyszínről. Azt is elmondta, hogy a gengszterek a razzia részt vevői közül többeket tetteleg bántalmaztak. A támadókat őrizetbe vették, ez azonban nem akadályozta meg a banda tagjait a további tettegességben.

Egy *Chester Bragg* nevű ingatlanügynököt ugyancsak tanúként hallgattak ki a razzia lefolyása ügyében. Elmondta, hogy a rendőrök lezárták az épület közvetlen környékét, őt pedig azzal bízták meg, hogy őrizze a bejáratot: senkit ne engedjen ki vagy be. Al Capone azonban közölte vele, hogy ő itt a tulajdonos, ezért az őt nem gátolta meg, hogy belépjen. A továbbiakban a szerencsejáték-berendezések elszállítása zajlott, majd a razziában részt vevők távoztak a helyszínről. Bragg szerint ekkor került sor a bántalmazásokra a bandatagok részéről, ő maga is kapott ütésekkel. Vértó orral sikerült elmennie. A bandavezér és Hoover közötti beszélgetésről csak hallomásból tudott, azt azonban megerősítette, hogy ő több fenyegetést kapott az akció folyamán. Valamennyiszer arra szólították föl, hogy hagyja ott a helyszínt, fejezze be az ottani zaklatását. Az épületben a hatósági emberek a falhoz állították a játékbarlang személyzetét, ezért nekik Al Capone ott nem tudott parancsokat adni, a helyzetből és a bandavezér magatartásából, valamint szavaiból is egyértelműen az tűnt ki azonban, hogy általa működtetett intézményről van szó. Leslie A. Shunway ismertetett nyilatkozatából azonban tudjuk, hogy Alnak mégis sikerült kiadnia néhány fontos utasítást.

HÍRES BŰNÜGYEK, TANULSÁGOS NYOMOZÁSOK

Bragg beszámolt arról, hogy a későbbiekben jelen volt az ügy bírósági tárgyalásán, ahol Al Capone és társai – többek között a testvére, Ralph – az igazságszolgáltatás előtt magabiztosan, tulajdonosként viselkedtek. Nyomatékosan közölték vele, hogy olasz barátaik jelentek meg hallgatóságként, ezzel adva tudtára: jobban tenné, ha elmenne.

Vallomást tett a már említett David Morgan is. Közölte, hogy felismerte Al Caponét. Davidson hadnagyhoz, az akció rendőri parancsnokához kísérte, ott hangzottak el azok a fenyegető szavak, amelyekről Wilson nyomozó már korábbi levelében is beszámolt. Morgan egyébként szintén felidézte, hogy a razziaán orra vágták, orvoshoz kellett mennie.

Az összefoglaló jelentés rögzítette, hogy a létesítmény mintegy fél órával a razzia után már ismét üzemelt anélkül, hogy a városi hatóságok ez ellen bármit tettek volna, egészen az államügyész meggyilkolásáig. A Morgan elleni későbbi emberölési kísérlet tetteseit nem sikerült felderíteni. Amint arról szó volt, a McSwiggen elleni merénylet után néhány hónap szünet következett, majd újra indult a biznisz. Ekkor egy *Fred Ries* nevű embert alkalmaztak pénztárosnak, vezető szerepet játszott továbbá *Jack Guzik*, aki Al Capone személyes pénzügyi megbízottja volt. Ries nem volt könnyű felkutatni, mert – mint utólag kiderült – a szervezet Kaliforniába akarta küldeni annak megakadályozása céljából, hogy a vád tanúja legyen. Éppen Los Angelesbe indult volna, amikor Wilson nyomozó rátalált a Missouri állambeli St Louisban. A jelentés szerint Ries halálfélelemben volt, és közölte: retteg attól, hogy vallomása miatt a szervezet utoléri, és megtorolja az igazságszolgáltatás segítségét. Ebből adódóan azután ügyesen tagadott minden olyan tényről, amelyet Al Capone és a bűnözői csoport más vezetői ellen fel lehetett volna használni. Wilson ekkor úgy döntött, hogy őrizetbe veszi Rieset. Erre az ügynevezett fontos tanúkról (*material witnesses*) szóló törvény adott lehetőséget. Az Egyesült Államok büntetőeljárásába már az 1789-es igazságszolgáltatási törvény bevezette ezt a sajátos felhatalmazást. Amennyiben egy nyilatkozatot tartalmazó hitelesített okirat (*affidavit*) áll rendelkezésre arról, hogy valakinek a tanúvallomása lényeges lehet az ügy eldöntése szempontjából, emellett valószínűsíthető, hogy idézésre nem jelenne meg a nagyesküdt-szék vagy a bíróság előtt, akkor őrizetbe vehető. Van lehetőség arra, hogy biztosíték letétele mellett a tanú szabadlábra kerüljön. Ries esetében ezt tizenötezer dollárban határozták meg, de képtelen volt a megfizetésére. Szabadságelvonását mindazonáltal titokban tartották, mert a bűnüldöző szervek attól féltek, hogy Capone vagy emberei leteszik a szükséges összeget, Ries pedig nem jelenik meg a meghallgatásokon, illetve a tárgyalásokon.

HÍRES BŰNÜGYEK, TANULSÁGOS NYOMOZÁSOK

Fogva tartása alatt Riest meglátogatta Wilson nyomozó egy kollégájával. Sikerült rávenniük arra, hogy azonosítsa a rendelkezésre álló pénzügyi dokumentumokat, és elmondja, hogy azok milyen összefüggésben álltak Al Capone és bandája tevékenységével. Riest beszélt a szervezet felépítéséről, a vezetők szerepéről, valamint arról, hogy a tiszta nyereséget Guziknak adta át. Esküvel megerősített, igen részletes vallomásaiban tényszerűen leírta a játéktér működtetésének mechanizmusát, a pénzügyi elszámolások rendjét. Megjelölte az egyes feladatköröket, valamint a hozzájuk tartozó személyeket is.

A találkozótól a bűnüldöző hatóság munkatársai intézkedtek a tanú szabadon bocsátásáról, mivel a tárgyalásig igen sok idő volt még hátra. Wilsonék azonban attól tartottak, hogy a hosszú bennlét alatt Riest ellenük, illetőleg az igazságszolgáltatás ellen fordul, és az ügy szempontjából ismét használhatatlanná válik. Mindazonáltal természetesen a védelméről is gondoskodni kellett, hiszen semmilyen szempontból nem volt kívánatos, hogy volt munkatársaival, illetőleg azok főnökeivel találkozzon. Ezért – miután megtette a társaira és főnökeire terhelő vallomását, Dél-Amerikába küldték, fedezve az utazás és az ottani tartózkodás költségeit.

Természetesen magát Al Caponét is meghallgatták, először csupán adóügyi eljárásban. Mindazonáltal megtörtént a figyelmeztetés (bár akkor az még nem volt törvény által előírt feltétel, különösen nem a büntetőeljárásról): amit mond, az adott esetben ellene is felhasználható a bűnüldöző hatóságok és bíróságok előtt. Az adózó jogi képviselőt hatalmazott meg, és közölte: majd ő fog válaszolni minden kérdésre. *Lawrence P. Mattingly* ügyvéd a meghallgatáson mindenekelőtt kifejezte abbéli reményét, hogy az adóügyi eljárás minél előbb lezárul. Készségesnek mutatkozott a szükséges adatok rendelkezésre bocsátására. Miután teljesen nyilvánvaló volt a büntetőeljárás lefolytatására irányuló szándék, a jogi képviselő valószínűsíthetően annak elhárítása vagy a lehetséges következmények enyhítése céljából egy levelet csatolt. Ebben Al Capone beismerte, hogy 1925 és 1928 között (az utóbbi évet is magába foglalva) igen jelentős adóköteles jövedelme volt. A levél ezen túlmenően tartalmazta azt is, hogy a bevételeket és nyereséget megalapozó tevékenységben kik voltak az üzlettársai. Közülük *Jack Guzik*, *Frank Nitto* és a testvére, *Ralph Capone* neve érdemel említést. Egy másik feljegyzés az ügyvédtől származik, abban az 1929-es jövedelmekre vonatkozóan találhatók fontos adatok.

Ezeket az iratokat a későbbiekben a vád eredménnyel használta fel az Al Capone ellen adócsalás miatt induló eljárásban.

A nyomozás során megállapították, hogy a terhelt jelentős jövedelme részben a prostitúció szervezéséből és működtetéséből származott. Az egyik

HÍRES BŰNÜGYEK, TANULSÁGOS NYOMOZÁSOK

nagyobb bordélyház az Illinois államban lévő Stickney város területén működött Harlem Inn néven. Megjegyzendő, hogy Al Capone éppen erre vonatkozóan mondta az említett razzia idején Hoover tiszteletesnek: hajlandó onnan kivonulni, ha a cicerói játékbárlangját békén hagyják.

Az államügyész megölése után az említett nyilvános házban is kutatást tartottak azért, hogy megtalálják a bűncselekménnyel gyanúsítható Caponét. A férfi nem volt ott, de lefoglaltak lőfegyvereket, dinamitot, szeszes italokat, valamint a prostitúcióból származó jövedelemre vonatkozó feljegyzéseket. Bírósági eljárás is indult, amelynek következtében megtiltották a Harlem Inn további működtetését. Ennek azonban az érintettek nem tettek eleget az adónyomozás időszakában. Sikerült felderíteni egy *John Grigus* nevű tanút, akinek fűtőszerelei vállalkozása volt. Azonosított egy megtalált számlát, határozottan kijelentve, hogy azt Al Capone egyenlítette ki.

A nyomozás folyamán megállapították, hogy a közelben egy Shadow Inn nevű másik bordély is működött, ugyanazon üzemeltetői körrel. A lányokat időnként cserélték is a két ház között. Bizonyítékok támasztották alá – de enélkül ez egyébként is elképzelhetetlen lett volna másképp –, hogy az intézményekről a helyi rendőrség tudott, sőt védelemet nyújtott nekik. 1931. május 30-án egyidejűleg tartottak razziát a két nyilvános házban, ennek nyomán fontos bizonyítási eszközöket foglaltak le. Wilsonék a telefonlehallgatások anyagából tudták, hogy a Harlem Inn területén még az előző napon is volt egy géppisztoly, ezt azonban a razzia idején már nem sikerült fellelni. Az összesefoglaló jelentés itt megjegyzi, hogy a titkos felvételeket nem az adott ügyben nyomozó hatóság rögzítette, de azt a társszervektől törvényes keretek között kapták meg. A prostitúció ügyben a bírósági tárgyaláson egyébként *Louis Constantino*, a Harlem Inn vezetője beismerő vallomást tett, hasonlóképpen bűnösnek vallotta magát négy kéjhölgy.

Ügyészi kihallgatásakor Al Capone beismerte, hogy a szerencsejátékok szervezéséből jelentős jövedelemre tett szert. Elmondta azt is, hogy számos pénzügyi tranzakcióját *A. Costa* álnéven bonyolította le. Ezt megerősítette egy *Parker Henderson* nevű tanú, a gengszter által lakott Ponce de Leon Hotel tulajdonosa is. Henderson elmondta, hogy gyakran kaptak átutalást a már akkor is működő Western Union útján. A pénzek jelentős részét Al Capone a feleségének továbbította. A tanú arról is beszámolt, hogy ő vásárolt Capone részére hat revolvert. Ez azért lényeges, mert az egyiket megtalálták a banda számláját terhelő egyik áldozat mellett. A fegyver azonosítása alapján akkor Hendersonhoz jutottak el, és emberölés miatt vádat emeltek ellene. Capone és emberei azonban akkor megnyugtatták: nem fogják elítélni. Így is történt:

HÍRES BŰNÜGYEK, TANULSÁGOS NYOMOZÁSOK

a későbbiekben ejtették az ellene felhozott vádat. A pénzáttalásokkal kapcsolatos kijelentéseket egy *Catherine Gaines* nevű tanú is alátámasztotta.

Wilson az általa írt jelentésekben nem utalt arra, hogy az említetteken túlmenően is szereztek volna információt. A *Collier's* magazin 1947. április 26-i számában azonban felfedte, hogy az Al Capone köreiben mozgó informátor, *Edward J. O'Hare* régóta segítette a munkájukat. Az informátor ügyvéd volt, amellet üzleti érdekeltségei miatt is szükségesnek látta, hogy jó kapcsolatot építsen ki a Chicagót uraló bandával. 1939-ben gépkocsijában agyonlőtték. A két tettes elhajtott, az ügy máig felderítetlen maradt. Érdekes tény mindenesetre, hogy néhány hónappal a gyilkosság után Frank Nitto, Al Capone jobbkeze feleségül vette az informátor menyasszonyát. Még egy dolgot érdemes megemlíteni O'Harevel kapcsolatban: fia, *Edward Henry* („Butch”) *O'Hare* a második világháború egyik légi csatájában életét vesztette. Róla neveztek el a chicagói nemzetközi repülőteret.

Az adónyomozók széles körben felderítették, mire fordította Al Capone az illegálisan megszerzett jövedelmét. Az ingatlanvásárlásoktól kezdve egészen a bútorok vételéig igen sok ügyletet azonosítottak és bizonyítottak. A szervezet vezetéséhez tartozó Frank Nittót is megvádolták adócsalással. Elrendelték letartóztatását is, ő azonban eltűnt. A sajtó nevenségesnek tartotta, hogy a hatóságok ennyire képtelenek érvényt szerezni a törvénynek. A chicagói kereskedelmi kamara díjat ajánlott a nyomravezető számára. Végül Wilsonék derítették fel a keresett személy tartózkodási helyét.

1931 februárjában bírálták el Al Capone igazságszolgáltatás elleni ügyét (amiért nem jelent meg a szövetségi nagyesküdszék előtt), majd ugyanazon év októberében került sor az adócsalás miatti vád miatti bírósági tárgyalásra.

Az Al Capone és társai elleni adónyomozás egyértelműen sikeresnek minősíthető. Hangsúlyozni kell, hogy nem csupán a „nagyfőnök”, hanem a társai ellen is igen kiterjedt, részletekbe menő adatgyűjtést, elemzést és értékelést végeztek a hatóság képviselői. A lefolytatott eljárások alapján végül 47 ember ellen emeltek vádat.

A chicagói vezér védői vádalkut ajánlottak. Az ügyészséget tájékoztatták arról, hogy védencük hajlandó beismerő vallomást tenni, ha a büntetés mértéke számukra elfogadható lesz. A vádhatóság belement a megállapodásba. Azt ígérték az ügyészek, hogy kettő és öt év közötti szabadságvesztés kiszabására tesznek majd indítványt. Ennek az volt az oka, hogy az igen alapos nyomozás, a rendelkezésre álló számos bizonyíték ellenére voltak aggályok az ügy kimeneteléről. Felvetődött például egyes cselekmények büntethetőségének elévülése, a nagyesküdszék az utolsó pillanatban szakította meg azt az

HÍRES BŰNÜGYEK, TANULSÁGOS NYOMOZÁSOK

1924-es tényállásokra vonatkozóan. Az is tudott volt, hogy a védelemben részesített két tanú, Shumway és Reis fejére Al Capone vérdíjat (mindegyikük esetében ötvezer dollárt) tűzött ki, márpedig az ő vallomásuk rendkívül fontos volt a bizonyítási eljárásban. A vádhatóság pedig nem akart kockáztatni. A megállapodásról a sajtó tudomást szerzett, a közvéleményt felhábortotta az alku.

Tudni kell, hogy a vádalku nem törvényben szabályozott intézmény. Az eljáró bíró a vádlott legnagyobb megrökönyödésére kijelentette, hogy ilyen egyezségnek a szövetségi bíróság előtt nincs helye. Ez után Al Capone visszavonta a beismerő vallomását. Az ítélet: tizenegy év szabadságvesztés.

1931-ben arra derített fényt a nyomozás, de a bíróság is észlelte, hogy Al Capone tanúkat vett rá hamis vallomások megtételére. Ezen túlmenően személyi testőre, *Phillip D'Andrea* tiltott fegyverviseléssel volt gyanúsítható, mivel a tárgyalóteremben is töltött pisztolyt tartott magánál. D'Andrea hat hónap letöltendő szabadságvesztést kapott. A bizonyítékok hatására az ítélet indoklásában a bíróság úgy fogalmazott: vak lett volna, ha nem veszi észre a tanúkra nehezedő nyomást, megfélemlítésüket.

Büntetésének letöltését Al Capone Atlantában kezdte meg, viszonylag jó körülmények között. 1934-ben átszállították a hírhedt Alcatrazba, ahol már nem élvezte a korábbi kedvezményeket. 1939-ben jó magaviselete miatt szabadult. Ekkorra egészségi állapota már nagyon rossz volt. Szifilisz miatt részlegesen lebévult, elmeállapotában is leépülés volt érzékelhető. Először egy Baltimore-i kórházban kezelték, majd floridai birtokán töltötte élete utolsó éveit. Volt bűntársai felvették vele a kapcsolatot, de ő már soha nem tért vissza a szervezett bűnözés világába. 1947-ben agyvérzést kapott, majd tüdőgyulladásban halt meg.

A nyilvánosság

Amint arról szó volt, Al Capone a XX. század szervezett bűnözésének a maga módján kiemelkedő alakja, egyik alakítója. A média természetesen mindig érdeklődött a kriminalitás és a bűnüldözés világa iránt, korszakunkra azonban a végbement technikai fejlődés olyan új lehetőségeket nyitott, amelyek szinte az egyidejűség élményét adták a közönségnek. Al Capone egyébként megpróbálta kihasználni és a maga javára fordítani a tömegtájékoztató eszközöket. Közszerepléseket vállalt (például az elsők között üdvözölte Lindberghet az óceán átrepülése után, jótékonyági akciókat szervezett), tudato-

san építette üzletemberi imázsát. Az elkövetett cselekmények, és a hozzá, valamint a bandájához kapcsolódó gyanúsítások miatt azonban nem sikerült elfogadtatnia magát a társadalommal. Különösen a Valentin-napi mézszárlás után fordult ellene a közvélemény. Így nem okozott nehézséget, hogy a Chicagói Bűnüldözési Bizottság 1930-ban „első számú közellenségge” nyilvánította. Még életében filmeket készítettek róla.

A média egyben óriási üzlet volt, ahol természetesen konkurenciaharc is zajlott. Ezért a jó (vagy annak tűnő) értesülések gyakran az újságokban jelentek meg. Jellemző, hogy az FBI által publikált, a titkosítás alól feloldott anyagok között igen sok hírlapi közlemény, tudósítás található. Ez mindenesetre mutatja, hogy az amerikai hatóságok minősítési gyakorlata sem problémamentes. A nyilvánosságra hozott adatok titkosítása nem indokolt. Az viszont tény, hogy a bűnüldözéssel foglalkozó szervek figyeltek a megjelent írásokra, továbbá a képi anyagokra is, azokat fontos forrásként használták tevékenységük során.

A tanulságokról

Megdöbbenő az a kontraszt, amely az Al Capone elleni rendőri, illetve pénzügyi nyomozói fellépés között érzékelhető. Az előbbiről alig tudni valamit. Annyit mégis meg lehet állapítani, hogy a hírhedt gengszter nevéhez – már akkor is – kapcsolt kiemelkedően súlyos erőszakos bűncselekmények teljes mértékben felderítetlenek maradtak. Ahogyan arról szó volt, megfelelő források hiányában és jogerős bírói határozat nélkül nem állítható, hogy a sikertelen nyomozások minden esetben az általa vagy társai által elkövetett törvényszegések megtorlását akadályozták meg. Ettől függetlenül tény, hogy igen sok áldozattal járó emberölések maradtak homályban, ami teljességgel elfogadhatatlan. A múlt század húszas éveinek végére a chicagói városi vezetés is „bekeményített”, határozott harcot hirdetett a kriminalitás ellen. Valódi átörést Al Capone és bandája ügyeiben azonban még ekkor sem tudtak elérni.

Ezzel szemben a pénzügyi nyomozás bravúrosnak nevezhető. Az adott körülmények között, a bűnözői csoporton belüli konspiráció miatt, valamint a legális, követhető tranzakciók hiányában az adócsalás bizonyítása elismérésre méltó szakmai teljesítmény. Wilson és munkatársai emberfeletti erőfeszítésekkel gyűjtötték be és dolgozták fel az eredményes vádemeléshez szükséges bizonyítékokat. Kiemelést érdemel, hogy – ez a jelentésekből világosan kitűnik – végig nagy hangsúlyt helyeztek a törvényesség követelményének érvényesítésére.

HÍRES BŰNÜGYEK, TANULSÁGOS NYOMOZÁSOK

A kétfajta nyomozás közötti különbség azért is figyelmet érdemel, mert teljesen nyilvánvaló: egy (vagy több) emberölés után – főleg, ha ismert az áldozat és megalapozott a gyanú a tettesek lehetséges körét illetően – mindig maradnak értékelhető nyomok. Az úgynevezett „áldozat nélküli” cselekmények („vice”; például tiltott szerencsejáték, prostitúció) esetében pedig a jog sértés a dolog lényegénél fogva olyan tömeges méretű, hogy ezért nem jellemlenhet igazán nagy nehézséget a bizonyítás. Az adócsalás esetében mindez már kevésbé jellemző.

Kézenfekvő, de elhamarkodott volna az a következtetés, hogy a korrupció helyi rendőrséggel szemben a szövetségi büntüldözés határozottsága, célratoró munkája és szakmai felkészültsége hozott eredményt az adócsalási ügyben. A centralizált szervezeteken belül ugyanis szintén előfordulhat a romlottság, a központi irányítás semmire nem garancia. Jól példázza ezt, hogy éppen a maffia őshazájában, Olaszországban és éppen a szervezett bűnözéssel fenntartott kapcsolatok miatt több volt miniszterelnök ellen folyt büntető-eljárás. Magyarországon a Szervezett Bűnözés Elleni Központ volt vezetőjét ítélték el és fokozták le tábornoki rangjából.

Nem a centralizáció–decentralizáció dilemmája körül kell tehát a választ keresni. A rendőri korrupció leküzdésére mindkét struktúrában vannak eszközök, azokkal messzemenően élni kell. Olyan következtetés levonható, hogy az adónyomozók szakmai felkészültsége messze meghaladta a helyi rendőrkét, de ez sem következik automatikusan a szervezeti felállás és az irányítás különbségéből.

Az viszont sajnálatos, hogy Al Capone gyakran említett példája a felderítetlen gyilkosságokkal és az elítélés alapját jelentő adócsalással olyan téves konklúzióra is vezethet, amely szerint az emberi élet védelménél sokkal fontosabb az állam pénzügyi érdekeinek érvényesítése. Ez csak az eredményt tekintve igaz, valójában nincs adat arra, hogy ilyenfajta értékkülönbség lehet a háttérben. A rendelkezésre álló dokumentumok szerint ugyanis a helyi rendőrség a pénzügyi nyomozáshoz sem nyújtott érdemi segítséget (amelyet elvárható módon megtehetett volna), az adóhatóságnak pedig nem volt hatásköre eljárni az erőszakos és az „áldozat nélküli” bűncselekmények ügyeiben.